

AYÇİÇEĞİ

Ocak 2021

Dünya Ayçiçeği Verileri (bin ton)

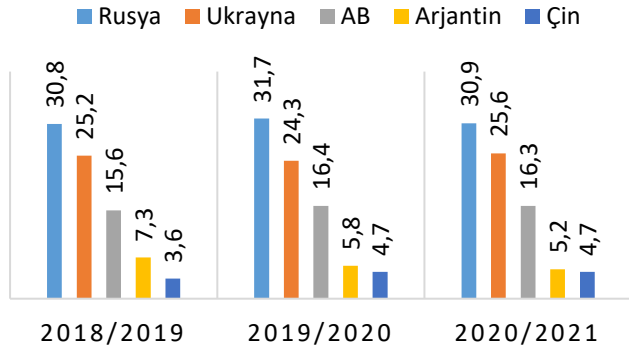
	2016/17	2017/18	2018/2019	2019/20 ¹	2020/21 ²	Değişim (%) ³
Alan (bin ha)	25.913	25.910	25.783	26.341	26.548	0,8
Verim (ton/ha)	1,86	1,85	1,96	2,09	1,86	-11,0
Üretim	48.225	47.826	50.557	54.963	49.455	-10,0
Tüketim	47.335	48.18	50.329	54.557	50.125	-8,1
Yılsonu Stokları	3.419	2.683	2.398	2.389	1.368	-42,7
İthalat	2.264	2.237	2.608	3.264	2.281	-30,1
İhracat	2.545	2.619	3.121	3.679	2.632	-28,5

Kaynak: USDA (Erişim tarihi: 10.01.2021) ¹/Tahmin, ²/Öngörü, ³/son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir.

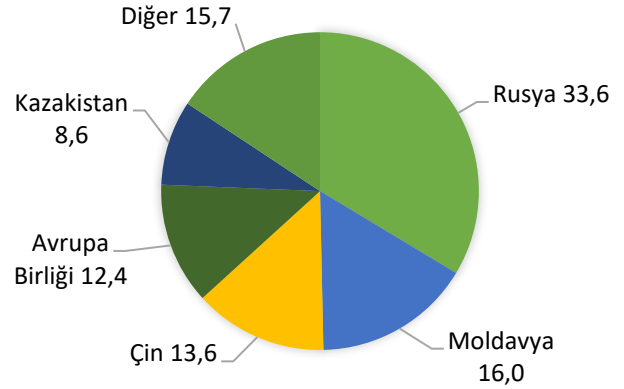
USDA verilerine göre, dünyada 2019/2020 pazarlama yılında 26,3 milyon hektar alanda ayçiçeği ekimi yapılmış ve 2 ton/ha verim alınmıştır. Aynı pazarlama yılında bir önceki pazarlama yılına oranla ekilen alanda %2,1, verimde ise %6 artış gerçekleşmiştir. Yine aynı pazarlama yılında üretim bir önceki pazarlama yılına göre %8,8 oranında artarak dünyada toplam 54,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin 2020/21 pazarlama yılında bir önceki pazarlama

yılına oranla %10 azalarak 49,4 milyon ton olacağı, ekim alanının ise %0,8 oranında artarak 26,5 milyon hektara yükseleceği öngörülmektedir. Dünyada ayçiçeği tohumu ihracatı, yağ oranla oldukça düşük düzeydedir. İhracatın büyük kısmı kırma işleminden sonra ham yağ olarak yapılmaktadır. 2019/2020 pazarlama yılında ayçiçeği tohumunun sadece %6,7'si ihraç edilmiştir.

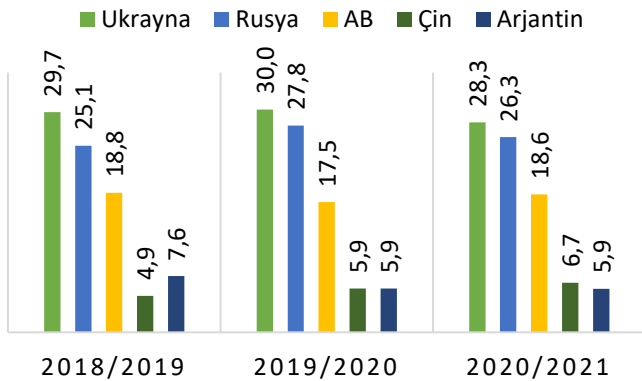
Ayçiçeği ekim alanında önemli ülkeler (%)

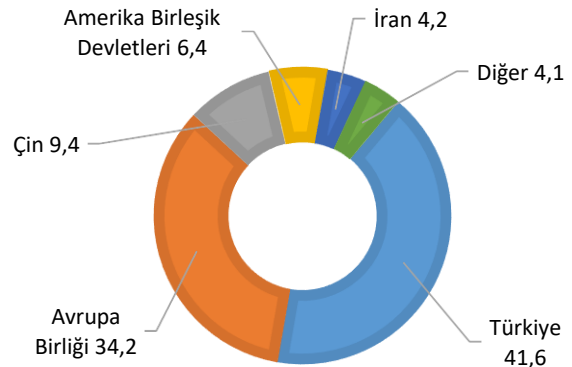
Ülkelere göre dünya ayçiçeği ihracatı (2019/20, %)

Ayçiçeği üretiminde önemli ülkeler (%)

Ayçiçeği ithalatında önemli ülkelerin payı (2019/20, %)

2019/2020 pazarlama yılında ayçiçeği tarımı dünyada en fazla Rusya, Ukrayna, AB, Arjantin ve Çin'de yapılmış olup, Rusya, Ukrayna ve AB dünya ayçiçeği üretiminin %75,4'ünü gerçekleştirmişlerdir. 2020/2021 pazarlama yılında dünya ayçiçeği üretiminde önemli bir değişiklik beklenmezken, bir önceki pazarlama yılına göre Rusya'nın ayçiçeği üretiminde %15,1 Ukrayna'da ise %15,2 oranında azalma olacağı öngörülmektedir. 2019/2020 pazarlama yılında, ayçiçeği tohum ihracatında, Rusya %33,6 ile ilk sırada yer alırken

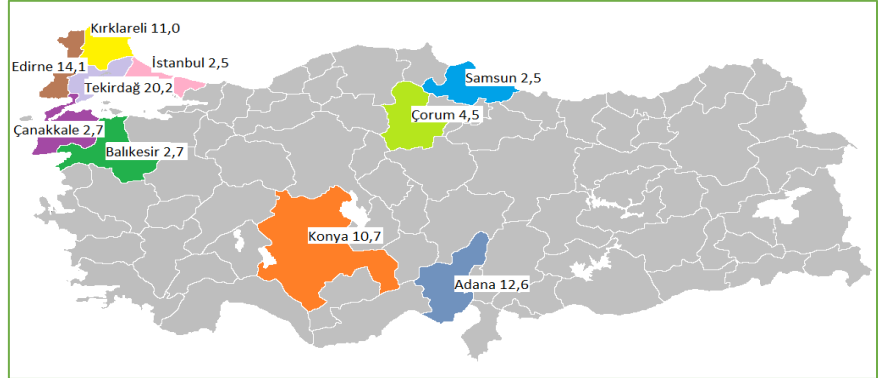
Moldova %16,0 ile ikinci sırada yer almaktadır. Söz konusu pazarlama yılında toplam ihracatın %84,3'ü Moldova, AB, Çin, Kazakistan ve Rusya tarafından yapılmaktadır. 2019/2020 pazarlama yılında dünya ayçiçeği tohum ithalatının %75,8'i Avrupa Birliği ve Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir. Aynı pazarlama yılında AB ayçiçeği ithalat miktarında bir önceki pazarlama yılına oranla %77,6 oranında, Türkiye ayçiçeği ithalat miktarında ise %5,6 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Türkiye Ayçiçeği Verileri (bin ton)

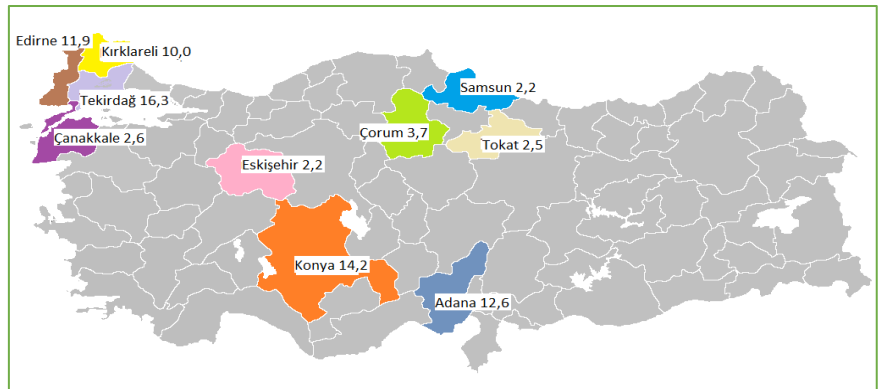
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	Değişim (%) ¹
Alan (1000 ha)	657	685	720	779	734	-5,8
Verim (kg/da)	249	245	232	252	265	5,3
Üretim	1.638	1.681	1.671	1.964	1.949	-0,8
Yurt içi kullanım	2.213	2.112	2.589	3.032	2.914	-3,9
İthalat	2.799	2.362	2.864	2.166	2.747	26,8
İhracat	1.968	1.833	1.975	1.203	1.619	34,6
Stok Değişimi	242	84	-42	-119	148	-223,6

Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim Denge Tabloları (Erişim:10.01.2021),¹/Verisi bulunan son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir. Piyasa dönemi Eylül - Ağustos

Ayçiçeği ekim alanları: Türkiye'de 2018/2019 sezonunda ayçiçeği ekim alanı bir önceki sezona göre %5,8 oranında azalarak 734 bin hektar olmuştur. 2019 yılında Türkiye yağlık ayçiçeği ekim alanı 676 bin ha'dır. Tekirdağ (136 bin ha), Edirne (95 bin ha), Adana (84 bin ha) Kırklareli (74 bin ha) ve Konya (72 bin ha) ile yağlık ayçiçeği ekim alanının %68'ini oluşturmaktadır.

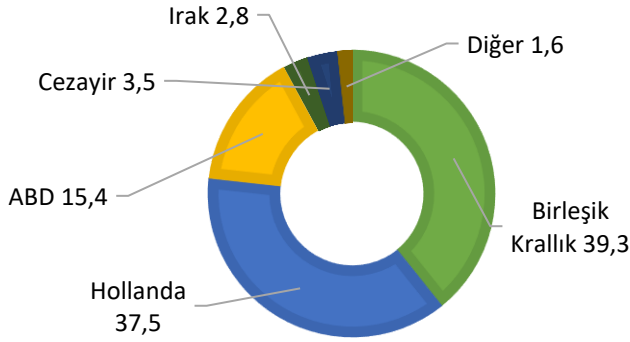
Ayçiçeği üretimi: Türkiye'de 2018/2019 sezonunda ayçiçeği üretim miktarı bir önceki sezona oranla %0,8 azalarak yaklaşık 2 milyon ton olmuştur. 2019 yılında Türkiye ayçiçeği üretimi 2,1 milyon tondur, bunun 1,9 milyon tonu yağlık olarak üretilmiştir. Yağlık ayçiçeği üretiminde Tekirdağ (342 bin ton), Konya (298 bin ton), Adana (264 bin ton), Edirne (249 bin ton), ve Kırklareli (210 bin ton)'luk payla ilk sıralarda yer almıştır.

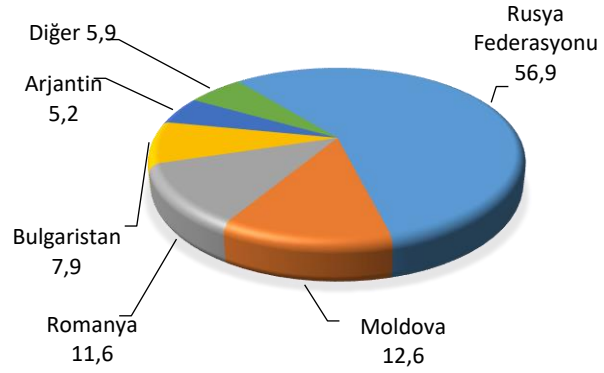
Türkiye'de Ayçiçeği Kullanımı ve Dış Ticareti:

Türkiye'de gerek hızlı nüfus artışı ve gerekse kişi başına artan tüketim sonucu bitkisel yağ tüketiminde sürekli bir artış gözlenmekte ve yağ üretimi, tüketimi karşılayamamaktadır. Bu nedenle giderek artan yağ açığını karşılamak için ithalat yoluna gidilmektedir. 2018/19 döneminde kişi başına tüketim 34,7 kg iken yeterlilik derecesi %66,4'tür. Türkiye'nin son 5 yıllık ayçiçeği ithalat ve ihracatına bakıldığında, 2018/19 pazarlama yılında toplam ithalatta artış gerçekleşirken diğer yıllarda istikrarlı bir seyir görülmeyp, bazı yıllar artarken bazı yıllar azaldığı görülmektedir. 2019/20 pazarlama yılına bakıldığında toplam ithalat 3,077 bin ton, toplam ihracat ise 822 bin ton olarak gerçekleşmiş ve ithalatta 2018/19 yılına göre %18,6'lık artış, ihracatta da yine aynı pazarlama yılına göre %30'luk bir artış gözlenmektedir.

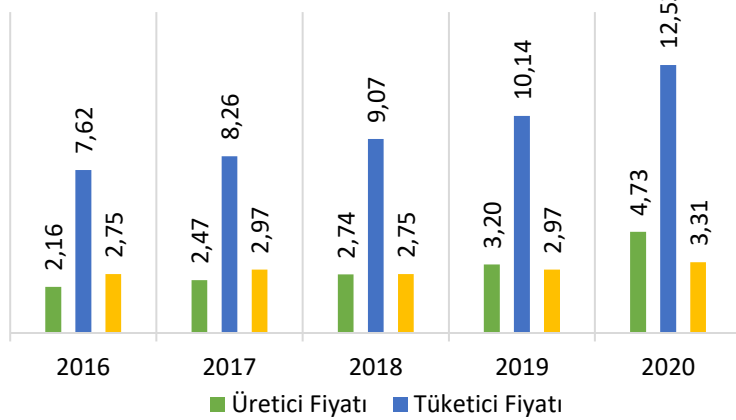
Türkiye ayçiçeği ihracatında önemli ülkeler (2019/20, %)

Türkiye'nin ayçiçeği ithalatı yaptığı ülkeler (2019/20, %)

TL/Kg

2019 yılı Aralık ayı ayçiçeği üretici fiyatı 3,86 TL/kg iken, 2020 yılının aynı ayında bir önceki yıla göre %52,63 artışla 5,88 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem 10,58 TL/kg olan Ayçiçek yağı tüketici fiyatı, yine 2020 yılında bir önceki yılın aynı ayına göre %51,86 artışla 16,06 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Ayçiçeği borsa fiyatında Tekirdağ Ticaret Borsası hazır müstahsil satış fiyatları dikkate alınmış olup, bu fiyat 2019 yılı Aralık ayında 2,56 TL/kg'dır. 2020 yılının Aralık ayı borsa fiyatı, 2019 yılının aynı ayına göre %75,78 oranında artış göstermiştir.

Kaynak: TÜİK, TTB, (Erişim:19.01.2021)

Türkiye'de 2020 Yılı Ayçiçeği Destekleme Politikaları:

Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) dahil olan çiftçilere 2020 yılı Fark Ödemesi Desteği Birim Miktarı 50 kr/kg, Mazot desteği 26 TL/da ve Gübre desteği 4 TL/da olmak üzere toplamda 30 TL/da, Organik tarım desteği; III. Kategori üretim için; 30 TL/da olarak uygulanmaktadır. Patates siğili hastalığı görülen (Adana, Afyonkarahisar, Aksaray, Artvin, Ankara, Bursa; Gümüşhane, Iğdır, Kayseri, Niğde, Nevşehir, Ordu, Sivas ve Trabzon) alanlarda yağlık ayçiçeği, aspir, kanola ve soya üretimi yapan çiftçilere aldığı alternatif ödeme desteği 110 TL/da'dır. Diğer yandan, Türkiye'de ayçiçeği tohumu ve ham yağ ithalatında gümrük vergisi ve gözetim fiyatı uygulamaları devam etmektedir.

Türkiye'de yağlık ayçiçeği uzun yıllardır üretimini teşvik etmek ve bitkisel yağ açığını giderebilmek amacıyla devlet desteklemesi kapsamındadır.

Verilen Destek (TL/kg)

Yıllar	Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Gübre	Mazot	Toplam
2016	0,40	-	0,045		0,445
2017	0,40	0,000	0,015	0,064	0,479
2018	0,40	0,000	0,014	0,069	0,483
2019	0,40	0,000	0,014	0,090	0,504
2020	0,50	0,000	0,014	0,090	0,604

Kaynak: TOB verileri, TEPGE hesaplamaları, ^{1/} 2020 yılı hesaplamaları 2019 yılı verimi esas alınarak yapılmıştır.

	2016	2017	2018	2019	2020
Ayçiçeği Fiyatı (TL/kg)	2,00	2,29	2,74	3,20	4,62
Destek (TL/kg)	0,45	0,48	0,48	0,50	0,60
Ayçiçeği Fiyatı + Destek (TL/kg)	2,45	2,77	3,22	3,70	5,22
Gübre Fiyatı (TL/kg) (A.Nitrat %26)	0,76	0,87	0,99	1,22	1,44
Mazot Fiyatı (TL/lt)	3,85	4,69	5,75	6,43	6,06
Tohumluk Fiyatı ¹ (TL/kg)	39,3	38,8	52,8	72,8	89,3
1 kg Ayçiçeği ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Ayçiçeği/Gübre	2,63	2,63	2,77	2,62	3,21
Ayçiçeği + destek/Gübre	3,22	3,18	3,25	3,03	3,63
Ayçiçeği/Mazot	0,52	0,49	0,48	0,50	0,76
Ayçiçeği + destek/Mazot	0,64	0,59	0,56	0,58	0,86
Ayçiçeği/Tohum	0,05	0,06	0,05	0,04	0,05
Ayçiçeği + destek/Tohum	0,06	0,07	0,06	0,05	0,06

Kaynak: TOB ve TÜİK verilerinden TEPGE hesaplamaları

2020 destekleri, 2019 verimi esas alınarak hesaplanmıştır.¹/2020 yılı 11 aylık ortalama fiyat alınmıştır.

Ayçiçeği Girdi Pariteleri

2020 yılı ayçiçeği üretici fiyatı 4,62 TL/kg, gübre fiyatı 1,44 TL/kg, mazot fiyatı 6,06 TL/kg, 2020 yılı ayçiçeği sertifikalı tohumluk fiyatı ise 89,3 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında ayçiçeği/gübre paritesi bir önceki yıla göre %22,3, ayçiçeği/tohum paritesi %17,7, ve ayçiçeği/mazot paritesi ise %53,2 oranında artmıştır. Ayçiçeği girdi pariteleri değerlendirildiğinde ise 2019 yılına oranla, ayçiçeği+destek/gübre paritesi %19,5, ayçiçeği+destek/tohum paritesi %15,1 ve ayçiçeği+destek/mazot paritesi ise %49,7 oranında artış göstermiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’de, ayçiçeği yağı yemeklik kalitesi yönünden ve ayçiçeği tohumunun içerdiği yüksek orandaki (%22-50) yağ miktarı nedeniyle tüketimi yüksek olup yağ ihtiyacını karşılayacak düzeyde üretim gerçekleştirilememektedir. Yurt içinde üretilen ayçiçeği ile toplam bitkisel yağ talebinin sadece bir kısmı karşılanabilmektedir. Bu nedenle; giderek artan önemli miktardaki yağ açığı, tohum ve ham yağ ithalatı yoluyla karşılanmakta olup bitkisel yağ sanayi, hammadde yönünden büyük bir kısmı dışa bağımlı durumdadır. Türkiye’de ayçiçeği yağı tüketimi yıllık yaklaşık olarak 900 bin tondur. Ancak ülke mahsulünden elde edilen ayçiçeği yağı ise yıllık yaklaşık olarak 400-450 bin ton olmaktadır. Ortaya çıkan bu açık ithalat ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle ayçiçeği, ülkemizin önemli ithal kalemlerinden biri olup, Türkiye, Avrupa Birliği’nden sonra en büyük ithalatçı ülke konumundadır (1).

Türkiye bitkisel üretim istatistiklerine bakıldığında 2020 yılı Ayçiçeğinin tahıllar ve diğer bitkisel ürünler içerisindeki üretim miktarı %3’lük payla 2.067.004 ton olarak gerçekleşirken, yine üretimdeki payı bir önceki yıla göre %1,6’lık bir azalış göstermiştir.

COVID-19 pandemisi nedeniyle ihracatçı ülkelerin (Rusya, Romanya, Ukrayna, Moldova) ihracat kısıtlamaları ve yasaklamaları uygulamaya başlamaları büyük risk oluşturmuştur. Türkiye’de Ayçiçeği tohumu ithalatındaki %27 olan gümrük vergisi oranı yapılan mevzuat

düzenlemesi ile 31 Mayıs 2020 tarihine kadar %9, 01-30 Haziran 2020 tarihleri arasında %13 olarak uygulanmıştır. 25 Kasım 2020 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile ham ayçiçeği yağı ithalatında alınan %36 gümrük vergisi %3’e, ton başına alınan 280 Euro olan Toplu Konut Fonu ödemesi 60 Euro’ya düşürülmüştür. Yeni oranlar 1 Temmuz 2021 tarihine kadar geçerli olacaktır.

2004-2015 yılları arası dalgalanmalar ve trend dikkate alınarak yapılan tahminlere göre; Türkiye’de 2030 yılında yıllık ayçiçeği üretim miktarının 2,3 milyon ton, ayçiçeği tüketim miktarının 3,6 milyon ton, ayçiçeği ithalatının ise ortalama 1,1 milyon ton seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir. Aynı araştırmada, ayçiçeği fiyatlarındaki 1 kuruşluk artışın ayçiçeği üretimini ortalama 3.177 ton artırırken, prim ödemesindeki aynı artışın üretimi ortalama 31.771 ton artıracığı hesaplanmıştır. Dolayısıyla; ayçiçeği üretimini destekleyici politikaların, genel olarak ayçiçeği çiftçilerinin üretim maliyetlerini düşürerek daha etkin bir üretim yapılmasına da olanak sağlayacağı tahmin edilmektedir(2).

Yararlanılan Kaynaklar

- 1/Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkarlar Ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2018 Yılı Ayçiçeği Raporu
- 2/GEDİKOĞLU, H. Ayçiçeği neden stratejik ürün olmalı? Yağlı Tohumlu Bitkiler Konferansı, 14 Eylül 2017, İstanbul, BYSD.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: Peruze BOZER, peruze.pinar@tarimorman.gov.tr, +90 312 287 58 33